

Bereczki Ildikó*

Papírtól a felhőig – Átfogó digitális fordulat az uniós igazságügyi kapcsolatok terén

1. ELŐSZÓ

Az igazságügy digitalizációja az utóbbi években egyre inkább az érdeklődés homlokterébe került, és napjainkra az informatikai, illetve kommunikációs technológia (*information and communication technology: ICT*) immár a korszerű igazságszolgáltatás egyik pillérévé vált. A digitális igazságszolgáltatás nem pusztán a papíralapú ügyintézés alternatívája, hanem annak organikus továbbfejlődése: a jog és a technológia találkozásából a 'felhő' szférájába lépő igazságszolgáltatás új dimenziója születik meg.

Az Európai Unióban számos lépés történt a tagállamok közötti igazságügyi együttműködés továbbfejlesztése érdekében, aminek szerves részévé vált a digitalizáció. A téma jelentőségét jelzi, hogy az Európai Bizottság által a tagállamok igazságügyi rendszerei helyzetének nyomon követésére évente kiadott *Igazságügyi Eredménytáblában* 2021 óta¹ a minőségi mutatók között önállóan és komplex összetevők mentén elemzett kritériumként szerepel a digitalizáció, mint a hatékony és hozzáférhető igazságügyi rendszer mércéje. Minthogy az Unió hatásköre alapvetően a határon átnyúló vonatkozású polgári-kereskedelmi, illetve családjogi, valamint büntetőügyekre terjed ki,² az uniós fellépések alapvetően az uniós szintű e-igazságügyre koncentrálnak, törekedve arra, hogy a jog és a technológia erejét ötvözve hidat építsenek a tagállamok igazságügyi rendszerei között. Mindemellett a nemzeti és uniós szabályozási mechanizmusok közötti kölcsönhatások aligha vitathatók, így a vonatkozó uniós intézkedések is túlmutatnak a több tagállamot érintő, határon átvívelő ügyeken.³

Egyik legfrissebb uniós szintű fejlemény a határon átnyúló igazságügyi együttműködés egyes elemeinek jogszabályi úton való digitális alapokra helyezése. A közelmúltban megszületett és 2025. május 1-jétől alkalmazandó az *Európai Parlament és a Tanács (EU) 2023/2844 rendelete (2023. december 13.) a határokon átnyúló polgári, kereskedelmi és büntetőügyekben folytatott igazságügyi együttműködés és az igazságszolgáltatáshoz való hozzáférés digitalizációjáról, valamint az igazságügyi együttműködés területén egyes jogi aktusok módosításáról* (a továbbiakban: Rendelet), amelyet jogtechnikai okból⁴ kiegészít az *Európai Parlament és a Tanács (EU) 2023/2843 irányelve (2023. december 13.) a 2011/99/EU és a 2014/41/EU európai parlamenti és tanácsi irányelvnek, a 2003/8/EK tanácsi irányelvnek, valamint a 2002/584/IB, a 2003/577/IB, a 2005/214/IB, a 2006/783/IB, a 2008/909/IB, a 2008/947/IB, a 2009/829/IB és a 2009/948/IB tanácsi kerethatározatnak az igazságügyi együttműködés digitalizációja tekintetében történő módosításáról* (a továbbiakban: Irányelv).

A tagállamok közötti polgári-kereskedelmi és családjogi, valamint büntetőjogi együttműködéssel összefüggő egyes eljárási cselekmények digitalizációját⁵ célzó jogszabálysomag (a továbbiakban: *digitalizációs jogszabálysomag*) a releváns uniós jogszabályok tekintetében megteremt az elektronikus kommunikáció jogi alapját és kereteit. Fő törekvése a tagállamok közötti együttműködés további modernizálása és hatóságabbá tétele, a jogbiztonság kiszámítható szabályok révén való előmozdítása, továbbá az állampolgárok és más entitások joghoz, illetve az igazságszolgáltatáshoz való hozzáféréseinek megkönnyítése. A jogszabályváltozás eredményeként az eljárásokkal összefüggő költségek és a munkaerőráfordítás terheinek csökkenése várható.⁶ E jogszabálysomag az általa lefedett, széles tárgykört felölelő ügycsoportokban véget vet a digitális eszközök önkéntes alapú, sporadikus használatának, egyértelmű lökést adva az eljárások dematerializálásához, az esetek zömében nagymértékben kiváltva a papíralapú ügyintézt,

* PhD, LL. M., vezető kutató, Mádl Ferenc Összehasonlító Jogi Intézet; egyetemi oktató, Pázmány Péter Katolikus Egyetem.

1 The 2021 EU Justice Scoreboard, Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Central Bank, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions, COM(2021) 389, Publications Office of the European Union, Luxembourg, 2021, elérhető: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/b2a115fd-3d1d-11ec-89db-01aa75ed71a1/language-en> (letöltés: 2025. 08. 10.).

2 Az Európai Unió Működéséről szóló Szerződés (a továbbiakban: EUMSZ) 81. és 82. cikk.

3 Fernando GASCÓN INCHAUSTI: The new regulation on the digitalisation of judicial cooperation in the European Union: something old, something new, something borrowed and something blue, *ERA Forum*, Springer, Heiderberg, 2024, 1., elérhető: <https://doi.org/10.1007/s12027-024-00782-z> (letöltés: 2025. 09. 10.).

4 A vonatkozó irányelv és kerethatározatok módosítása irányelv útján lehetséges.

5 Inchausti megállapítása szerint a jogszabálysomag elnevezése némileg megtévesztő, mivel nem a tagállamok közötti együttműködés és az igazságszolgáltatáshoz való hozzáférés teljeskörű digitalizációjáról, hanem ennek csupán bizonyos köréről van szó. INCHAUSTI i. m. 7.

6 Commission Staff Working Document, Executive Summary of Impact Assessment Report, Brussels, 1.12.2021, SWD(2021) 393 final, elérhető: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:52021SC0393> (letöltés: 2025. 09. 02.).

ami az eljárások elhúzóásával járt és emiatt az ügyfelek jogainak védelmét nem kellően garantálta.⁷ Az új normák révén megvalósul az igazságügyi együttműködés sztemenderizált digitalizációja, ami önmagában is lényeges előrelépésnek ígérkezik.

A jogszabálysomag teljes körű alkalmazása több fázisban, egyes jogi aktusokra nézve megállapított átmeneti időszak lezárultával történik meg.⁸ A tagállamok hatóságai egymás közötti, valamint az ügyfelek és a hatóságok közötti digitális kommunikáció kezdő időpontja, azaz a tényleges alkalmazási idő a tárgyi hatály alá tartozó egyes uniós normák tekintetében a jövőben elfogadandó végrehajtási jogi aktusokhoz igazodik majd⁹ (az adott jogi aktusra vonatkozó végrehajtási rendelet hatálybalépésétől számított két évet követő hónap első napja).

Jelen írás feltérképezi a digitalizáció térnyerését és az e-igazságügy területének a kibontakozását az Európai Unióban, dióhéjban felvázolva a határon átnyúló igazságügyi együttműködés digitalizációja kapcsán bekövetkezett főbb állomásokat. Erre építve, a digitalizációról szóló jogszabálysomagot fókuszba helyezve látképet ad a lényegesebb novumokról, értékelve ezek várható hozadékait és hatásait, utalva az ennek kapcsán mutatózó kihívásokra is. Ezzel kapcsolatban a 2025. évi Igazságügyi Eredménytábla által feltártakra támaszkodva kitér a tagállamok aktuális felkészültségére is, ami az új uniós szabályozás sikeres beágyazódásának kulcsa. Az elemzés arra a kérdésre is választ keres, hogy miként történhet meg a digitális technológiák integrálása úgy, hogy ne csupán az eljárások gyorsítását, hanem a polgárok jogérvényesítésének és az uniós igazságszolgáltatás színvonalának az emelését szintén elősegítse.

2. AZ UNIÓS SZINTŰ IGAZSÁGÜGYI EGYÜTTMŰKÖDÉS DEMATERIALIZÁLÁSÁRA IRÁNYULÓ INTÉZKEDÉSEK – FŐBB MÉRFOLDKÖVEK

Az uniós tagállamok közötti igazságügyi együttműködés egyik legmarkánsabb vívmánya az e-Igazságügy megszületése.¹⁰ Az uniós e-igazságügy kibontakozása hosszú évek munkájának gyümölcse. Fejlődéstörténetének vezérmotívuma a fokozatosság. A 2000-es évek elejére visszanyúló közös uniós szintű kezdeményezéseket a fakultatív alapú részvétel jellemezte, és ennek kontextusában számos kísérleti projekt indult útjára. Ennek az alapjaiból nőtt ki a jogalkotási aktusokon nyugvó, és ilyenként egységesebb, koherensebb, a jogbiztonságot jobban szolgáló jelenlegi uniós digitális ökoszisztéma. E tekintetben a pandémia által kreált kényszerhelyzet nyilvánvaló katalizátorként hatott és fordulatot hozott, erőteljes új lendületet adva a digitalizációnak, az igazságügyi kooperáció kapcsán

is felgyorsítva e folyamatokat. Korábban az informatikai és kommunikációs technológiák igazságügy területén való használatára az eljáró fórum belátása szerint esetileg, ritkán került sor, és az elköteleződés hiánya a finanszírozás kapcsán is megnyilvánult.¹¹ Noha a határon átnyúló igazságügyi együttműködés területén lezajlott intenzív jogalkotás eredményeként számos uniós norma létezett, ezek alapvetően a személyes jelenlét mellett folyó, hagyományos eljárásokra és a papíralapú ügyintézésre épültek. A nemzeti eljárásjogok közötti különbségek, az eltérő technológiai fejlettségi szint és a meglévő komplex rendszerek közötti átjárhatóság, az interoperabilitás deficitje, valamint a hatáskörök megosztása egyaránt fékezte az egységes uniós megközelítést.¹² A folyamatok felgyorsítása tekintetében motíváló tényezőként hatott az is, hogy az uniós döntéshozók felismerték a digitális átalakulásnak az Unió gazdaságának a továbbfejlesztésében betöltött szerepét.

Az igazságügyi együttműködés digitalizálására irányuló erőfeszítések körében ki kell emelni az autonóm európai eljárások létrehozatalát. Az első jogi norma formáját öltő kísérletek között említendő az *európai fizetési meghagyásos eljárás*,¹³ valamint a *kis értékű követelések európai eljárás*¹⁴ 2006-ban, illetve 2007-ben történt bevezetése, amelyeket 2014-ben a *számlazárolásról szóló uniós rendelet*¹⁵ követett. Az igényérvényesítés egyszerűsítését, gyorsítását és költségkímélőbb lebonyolítását célzó európai eljárások fő újdonsága az, hogy az iratok elkészítésére és előterjesztésére virtuális úton kerülhet sor, többnyelvű formanyomtatványok útján, miáltal elviekben akár a jogi képviselő is kiküszöbölhető; emellett ezek az e-kommunikáció lehetőségét is magukban hordozták. Az időközben összegyűlt tapasztalatok azonban azt mutatják, hogy ezek nem váltották be a hozzájuk fűzött reményeket; ennek egyik oka, hogy a célközönség körében nem kellően ismertek,¹⁶ ami tanulságként szolgál. További előrelépésnek tekinthető az alternatív vitarendezéshez való hozzáférés biztosítása egy erre szánt online felület (ODR-platform) 2016-ban való kialakítása által, az *online vitarendezésről szóló rendelet* margóján,¹⁷ amely azonban a gyakorlatban szintén nem bizonyult sikeresnek.¹⁸

7 Commission Staff Working Document i. m. 11–17.

8 Lásd Rendelet 10. és 26. cikk.

9 Lásd Rendelet 3. és 4. cikk, valamint 10. cikk (3) bek. és 26. cikk (3) bek.

10 Martina Tičić: Digitalisation of Judicial Cooperation in the EU: A Long Road Ahead, *COFOLA INTERNATIONAL 2022, Current Challenges of Resolution of International (Cross-Border) Disputes*, Rijeka, 2022, 336.

11 Elena Alina ONTANU: The Digitalisation of European Union Procedures: a New Impetus Following a Time of Prolonged Crisis, *Law, technology and humans*, Tilburg, 2023, vol. 5(1), 93.

12 ONTANU i. m. 94.

13 Az Európai Parlament és a Tanács 1896/2006/EK rendelete (2006. december 12.) az európai fizetési meghagyásos eljárás létrehozásáról, Hivatalos Lap L 399., 2006.12.30., 1–32. o.

14 Az Európai Parlament és a Tanács 861/2007/EK rendelete (2007. július 11.) a kis értékű követelések európai eljárásának bevezetéséről, Hivatalos Lap L 199., 2007.07.31., 1–22. o.

15 Az Európai Parlament és a Tanács 655/2014/EU rendelete (2014. május 15.) polgári és kereskedelmi ügyekben a tagállamközi követelés-behajtás megkönnyítése érdekében az ideiglenes számlazárolást elrendelő európai végzés eljárásának létrehozásáról, Hivatalos Lap L 189., 2014.06.27., 59–92. o.

16 Marco FABRI: From Court Automation to e-Justice and beyond in Europe, *International Journal for Court Administration*, Williamsburg, 2024., vol. 15., no 3., 8.; Tičić i. m. 343.

17 Az Európai Parlament és a Tanács 524/2013/EU rendelete (2013. május 21.) a fogyasztói jogviták online rendezéséről, valamint a 2006/2004/EK rendelet és a 2009/22/EK irányelv módosításáról (fogyasztói online vitarendezési irányelv), Hivatalos Lap L 165., 2013.06.18., 1–12. o.

18 INCHAUSTI i. m. 2.

Időközben megszületett a vonatkozó politikai irányvonalakat felvázoló első, 2009–2013-ra vonatkozó *e-Igazságügyi Akcióterv*,¹⁹ amelyet a továbbiakban ötévente újabb, időközben stratégiai célkitűzésekkel kiegészített akciótervek követtek.²⁰ E dokumentumok a digitalizációt külön kiemelt uniós célkitűzésként nevesítik. Az igazságügyi együttműködés digitalizációja uniós szintű prioritássá vált. A 2019–2023. évi *e-Igazságügyi Stratégia és Akciótervben*²¹ felvázolt stratégiai irányvonalak fő konkrét teendőként az igazságügyi tárgyú információkhoz való hozzáférést, az e-kommunikáció és a tagállami igazságügyi applikációk közötti interoperabilitást jelölte meg. Az Európai Unió Tanácsa „Az igazságszolgáltatáshoz való jog – A digitalizáció lehetőségeinek kiaknázása”²² címen 2020. október 14-én elfogadott következtetéseiben felhívta az Európai Bizottságot arra, hogy az elért eredményekre alapozva fontolja meg további intézkedések meghozatalát az igazságügyi együttműködés digitalizációjának továbbvitele végett, az alapértelmezés szerint digitális ügymenet meghonosításával.

Ezt követően a Bizottság 2020. december 2-án közzétette „Az igazságügy digitalizációja az Európai Unióban – Lehetőségek eszköztára” című közleményét,²³ ebben kifejezésre juttatta az elkötelezettségét a digitalizáció uniós szintű további előmozdítására nézve, ideértve a szponzorálást is. E közlemény egy összetett, pénzügyi, jogalkotási és informatikai fejlesztésre irányuló intézkedéscsomag kidolgozását vetítette előre. Ennek megfelelően a releváns finanszírozási mechanizmusok – így főként a Többéves Pénzügyi Keret,²⁴ Jövő Generáció EU,²⁵ Digitális Európa Program²⁶ és a Jogérvényesítési Program²⁷ – folytán mód nyílt, illetve nyílik az igazságügyi rendszerek digitalizációjának célirányos támogatására. A közlemény az igazságszolgáltatáshoz való hozzáférés és a tagállamok közötti kooperáció továbbfejlesztését a szabadság, biztonság és

jog érvényesülése térség egyik fő célkitűzéseként fogalmazta meg, ami újabb jogalkotási aktusokban materializálódott.

Ezzel párhuzamosan, immár határozottabb lépésként megtörtént a *kézből*²⁸ valamint a *bizonyításfelvételről*²⁹ szóló uniós rendeletek felülvizsgálata, azzal, hogy ezekbe már radikálisabb³⁰ formában épültek be a digitalizációs komponensek. E rendeletek első ízben tették főszabály szerint kötelezővé a digitális csatornák használatát a tagállamok illetékes hatóságai egymás közötti interakciója kapcsán (*digital by default*), egy erre dedikált decentralizált informatikai rendszer útján. Ehhez az ún. e-CODEX-ről szóló *rendelettervezet*³¹ (*e-Communication via Online Data Exchange*) nyújt technikai jellegű támaszt, a határon átnyúló eljárások digitalizációjának és a tagállami bíróságok (hatóságok) közötti biztonságos kommunikációjának megkönnyítése jegyében megalkotva a korábban önkéntes alapon használt e-CODEX ICT-infrastruktúra jogi alapját. Az e-CODEX egy olyan software csomag, amely útján a tagállamok nemzeti ICT-rendszerei összekapcsolhatók, biztosítva a különböző tagállamokban lévő ügyfelek hatóságokkal, illetve a hatóságok egymás közötti biztonságos elektronikus úton való érintkezését (közlések, iratok, információk továbbítása). Ez utóbbi jogszabály alapján az e-CODEX menedzselési feladatainak ellátására egy uniós ügynökség, az eu-LISA (*European Agency for the Operational Management of Large-Scale IT-systems in the Area of Freedom, Security and Justice*) kapott megbízást. Ennélfogva az európai online platformként funkcionáló, 2010-ben még fakultatív alapon indult e-CODEX lehetőséget kínál az eljárások elektronikus bonyolítására, valamint elektronikus kommunikációra (pl. keresetlevél, bizonyítékok előterjesztése).³² Az e-CODEX sikerét jelzi, hogy tágabb, nemzetközi viszonylatban is használatos; erre példa a Hágai Nemzetközi Magánjogi Konferencia égisze alatt a tartásdíjak behajtása céljára működtetett ún. *iSupport projekt*, amely nagyon jól működik.³³

19 Az Európai e-igazságszolgáltatással kapcsolatos, a 2009–2013-as időszakra szóló Többéves Cselekvési Terv, Hivatalos Lap C 75, 2009.03.31., 1–12. o.

20 Az Európai e-igazságügyre vonatkozó, a 2014–2018-as időszakra szóló Többéves Cselekvési Terv, Hivatalos Lap C 182, 2014.6.14., 2–13. o.; A 2019–2023-as időszakra szóló európai e-igazságügyi stratégia, Hivatalos Lap C 96, 2019.03.13., 3–8. o.; A 2019–2023-as időszakra szóló európai e-igazságügyi cselekvési terv, Hivatalos Lap C 96, 2019.03.13., 9–32. o.

21 2019–2023-as időszakra szóló európai e-igazságügyi cselekvési terv, Hivatalos Lap C 96., 2019.03.13., 9–32. o.

22 A Tanács következtetései „Az igazságszolgáltatáshoz való jog – A digitalizáció lehetőségeinek kiaknázása”, Hivatalos Lap C 342 I/1., 2020.10.14., 1.7. o.

23 A Bizottság közleménye az Európai Parlamentnek, a Tanácsnak, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak és a Régiók Bizottságának, Az igazságszolgáltatás digitalizációja az Európai Unióban – Lehetőségek eszköztár, Brüsszel, 2020.12.02. COM(2020) 710 final, elérhető: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:52020DC0710> (letöltés: 2025. 08. 25.).

24 Multiannual Financial Framework (MFF), lásd: https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/eu-budget/long-term-eu-budget/eu-budget-2028-2034_en; <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/eu-long-term-budget/> (letöltés: 2025. 10. 08.).

25 NextGenerationEU, lásd: https://next-generation-eu.europa.eu/index_en (letöltés: 2025. 10. 08.).

26 Digital Europe Programme, lásd: https://commission.europa.eu/funding-tenders/find-funding/eu-funding-programmes/digital-europe-programme_en (letöltés: 2025. 10. 08.).

27 Justice Programme, lásd: https://commission.europa.eu/funding-tenders/find-funding/eu-funding-programmes/justice-programme_en (letöltés: 2025. 10. 08.).

28 Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2020/1784 rendelete (2020. november 25.) a tagállamokban a polgári és kereskedelmi ügyekben a bírósági és bíróságok kívüli iratok kézbesítéséről (iratkezelés), Hivatalos Lap L 405., 2020.12.2., 40–78. o.

29 Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2020/1783 rendelete (2020. november 25.) a tagállamok bíróságai között a polgári és kereskedelmi ügyekben a bizonyításfelvétel tekintetében történő együttműködésről (bizonyításfelvétel) (átolgozás), Hivatalos Lap L 405., 2020.12.2., 1–39. o. Erről bővebben lásd Stefano Signorin: La digitalizzazione della cooperazione giudiziaria in materia civile e commerciale nell'Unione europea – L'assunzione transfrontaliera delle prove nel prisma della piattaforma informatica decentrata e-CODEX, *Cuadernos de derecho transnacional*, Madrid, 2024, vol. 16, no. 1, 603–620.

30 INCHAUSTI i. m. 3.

31 Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2022/850 rendelete (2022. május 30.) a polgári és büntetőügyekben folytatott igazságügyi együttműködés területén történő, határokon átnyúló elektronikus adatcserére szolgáló számítógépes rendszerről (e-CODEX-rendszer) és az (EU) 2018/1726 rendelet módosításáról, Hivatalos Lap L 150, 2022.06.1., 1–19. o.

32 Marco Velicogna, Giampiero Lupo, Elena Alina Ontanu: Simplifying access to justice in cross-border litigation, the national practices and the limits of the EU procedures. The example of the service of documents in the order for payment claim, *International Journal of Procedural Law*, Leiden, 2017, 93–129.

33 David Hodson: Digital technology in family justice systems: global benefits, opportunities and concerns, *ERA Forum*, Heidelberg, 2021, elérhető: <https://doi.org/10.1007/s12027-021-00660-y> (letöltés: 2025. 04. 01.), 274.

Az Európai Unió belüli igazságügyi együttműködés digitalizációja körében is megkerülhetetlen a mesterséges intelligencia (a továbbiakban: MI) egyre fokozódó jelenléte. Noha ez a témakör túlmutat jelen írás keretein, és egyébiránt az MI e tekintetben ez idő szerint leginkább járulékos és támogató szerepet tölthet be, e kapcsolódás okán ezennel csupán annak kiemelésére szorítkozunk, hogy a legfrissebb uniós normák – így elsősorban a *mesterséges intelligenciáról szóló rendelet*³⁴ – megalapozzák az MI biztonságos, átlátható és alapjogokkal összeegyeztethető alkalmazását a jogi folyamatokban – kiegészítve a vonatkozó nemzetközi normákat.³⁵ A *mesterséges intelligenciáról szóló rendelet* egyes MI-rendszerek igazságügyben való alkalmazását a magas kockázatú kategóriába sorolta, amivel szemben szigorú követelményeket támaszt; ezek teljesítése hiányában nem használhatók. A normatív szabályozást kiegészítik az olyan tagállami kezdeményezések is, mint például a legfrissebb, 2024. évi Tanácsi Következtetések a *mesterséges intelligencia igazságügyben való alkalmazásáról*.³⁶ A tagállamok közötti fókuszált kooperáció iránti törekvés jegyében utóbbi dokumentum alapján a tagállamok közreműködésével például létrejön egy, az MI kifejezetten igazságügyi környezetben való felhasználására vonatkozó eszköztár (*Justice AI Toolbox*), amely elősegíti az MI-val kapcsolatos technológiai ismeretek, tapasztalatok megosztását, valamint a közös fejlesztéseket. Ez nem csupán technológiai természetű összehangolásról szól, hanem az európai igazságszolgáltatási rendszerek és az igazságügyi kooperáció, valamint az ezekkel összefüggő közös stratégia tudatos alakításáról.

A nem-jogalkotási elemek közül, az uniós igazságügyi együttműködés szignifikáns jelentőségű eredményeként utalni szükséges a 2010-ben kreált és azóta működtetett – folyamatos fejlesztés alatt álló – *e-Igazságügyi Portálra*,³⁷ amely egyfajta 'központi' platformként segíti az igazságügyi tárgyú információkhoz és tágabb értelemben az igazságszolgáltatáshoz való

hozzáférést. Ezen keresztül témakörök szerinti bontásban alapvető jogi információk érhetők el, így többek között a vonatkozó uniós és tagállami jogszabályok, adatbázisok, nyilvántartások, különféle dinamikus eszközök útján pragmatikusan segítve az igazságszolgáltatáshoz való hozzáférést,³⁸ a digitális igazságügyi szolgáltatások integrált ügyintézési pontjaként (*one-stop shop*) hozzájárulva az ügyintézés felgyorsításához. Emellett más, specifikus uniós léptékű digitális rendszerek is léteznek, például az uniós jogszabály és jogesettár (*EUR-Lex*), valamint a nemzeti jogszabálytár (*N-Lex*). Ide sorolható továbbá az európai jogszabály-azonosító (*European Legislation Identifier, ELI*) szabványrendszer, amely a jogszabályok egységes azonosítását és hivatkozását teszi lehetővé. Példaként említhető továbbá az uniós és a nemzeti bírósági határozatokhoz való hozzáférés megkönnyítésére hivatott ún. *európai esetjogi azonosító (European Case Law Identifier, ECLI)*, amely egységes formátum révén biztosítja az ítélezési gyakorlat megismerését, azonosítását, egyszerűsítve a hivatkozást is. Ezzel egyidejűleg az elmúlt években mind a tagállamok, mind az Unió komoly erőforrásokat szentelt az ICT-infrastruktúra fejlesztésekre, különös tekintettel az elektronikus ügykezelésre, a videokonferenciára, adatelemzésre, valamint a jogesetek anonimizálására és feldolgozására.³⁹

Mindezek kiegészítéseként és a folyamatok kiteljesedéseként elfogadott *digitalizációs jogszabálysomag* további lényeges, szélesebb kihatással bíró mérföldkőnek tekinthető, amely az ún. *Európai Elektronikus hozzáférési ponton* keresztül – többek között – biztosítja a hatóságok, illetve ügyfelek közötti biztonságos adat- és információforgalmat. Ez egyúttal megalapozta az elkövetkező évek munkáját, miután a következő nagyszabású feladat az új jogszabálysomag által lefedett huszonnégy uniós jogszabályra vonatkozó végrehajtási jogi aktusok 2029-ig történő kidolgozása lesz. Ezzel párhuzamosan létre kell hozni az uniós, illetve tagállami hálózati rendszerek összekapcsolódását biztosító decentralizált informatikai rendszert, valamint nemzeti hozzáférési pontokat. Mindez a tagállamok aktív közreműködését igényli és előfeltételezi a nemzeti szisztémák kellő szintű felszereltségét és adaptációját, amire a 2024–2028-as időszakra szóló európai e-igazságügyi stratégia kifejezetten felszólít.⁴⁰

A kapcsolódó uniós *acquis* összesített 'teljesítménye' tekintetében adatokkal alátámasztott, széles körű vizsgálat ez idő szerint nem áll rendelkezésre. Például az e-Igazságügyi Portál és az EUR-Lex tekintetében a 2024–2028-as időszakra szóló európai e-igazságügyi stratégia megállapítja, hogy ezek hasznosnak bizonyultak az igazságszolgáltatáshoz való hozzáférés megkönnyítése és az igazságügyi rendszerek hatékonysága terén,⁴¹ viszont nem világos, hogy ez milyen mértékben és hogyan realizálódott.⁴² Az online ügyfeldolgozás és e-kommunikáció kapcsán az egyes tagállamokban számos különböző

34 Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2024/1689 rendelete (2024. június 13.) a mesterséges intelligenciára vonatkozó harmonizált szabályok megállapításáról, valamint a 300/2008/EK, a 167/2013/EU, a 168/2013/EU, az (EU) 2018/858, az (EU) 2018/1139 és az (EU) 2019/2144 rendelet, továbbá a 2014/90/EU, az (EU) 2016/797 és az (EU) 2020/1828 irányelv módosításáról (a mesterséges intelligenciáról szóló rendelet), Hivatalos Lap HL L, 2024.7.12., 1–144. o.; lásd III. melléklet 8. pont.

35 Lásd főként: Council of Europe Framework Convention on Artificial Intelligence and Human Rights, Democracy and the Rule of Law, Vilnius, 5.IX.2024, elérhető: <https://www.coe.int/en/web/artificial-intelligence/the-framework-convention-on-artificial-intelligence> (letöltés: 2025. 10. 29.); European Ethical Charter on the use of artificial intelligence (AI) in judicial systems and their environment of the European Commission for the Efficiency of Justice (CEPEJ) of the Council of Europe, Strasbourg, 3-4 December 2018, elérhető: <https://rm.coe.int/ethical-charter-en-for-publication-4-december-2018/16808f699c> (letöltés: 2025. 10. 24.); Organisation for Economic Co-operation and Development Council Recommendation on Artificial Intelligence, Recommendation of the Council on Artificial Intelligence, OECD, 2025, elérhető: <https://legalinstruments.oecd.org/en/instruments/OECD-LEGAL-0449> (letöltés: 2025. 10. 29.); UN Human Rights Council Resolution (10 July 2024) on Promotion and protection of all human rights, civil, political, economic, social and cultural rights, including the right to development, elérhető: <https://documents.un.org/doc/undoc/gen/g24/120/36/pdf/g2412036.pdf> (letöltés: 2025. 10. 29.).

36 Council of the European Union: Council Conclusions on the use of Artificial Intelligence in the field of justice, Brussels, 16 December 2024 (OR. en) 16933/24, elérhető: <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-16933-2024-INIT/en/pdf> (letöltés: 2025. 10. 24.).

37 Elérhető: https://e-justice.europa.eu/home_hu.

38 Erlis THEMELI: 'The Frontiers of Digital Justice in Europe', In: Xandra Kramer, Jos Hoevenaars, Betül Kas & Erlis Themeli, *Frontiers in Civil Justice: Privatizing, Digitizing and Funding Civil Justice in Europe*, Edward Elgar, Cheltenham–Northampton, 2022.

39 FABRI i. m. 2., 6.

40 A 2024–2028-as időszakra szóló európai e-igazságügyi stratégia, C/2025/437., Hivatalos Lap C 2025.1.16., 16.

41 A 2024–2028-as időszakra szóló európai e-igazságügyi stratégia, 17.

42 FABRI i. m. 8.

alkalmazás létezik,⁴³ ezek összehasonlító jellegű elemzésére és értékelésére nézve azonban átfogó kutatás szintén nem készült.⁴⁴ Szakértői vélemények szerint egyébiránt az adatgyűjtés és elemzés több tagállamban hiányos, ami a szakpolitikai irányvonalak tapasztalati bizonyítékokon alapuló szakszerű meghatározását gátolja.⁴⁵

Mint látható, a tagállamok közötti igazságügyi együttműködés javítása érdekében számos lépés történt,⁴⁶ és a digitalizáció az Unió igazságügyi szakpolitikájának az egyik mozgatórugójává vált.⁴⁷ Mindemellett a digitalizáció tekintetében továbbra is nehezítő körülménynek tekinthetők a tagállamokban jelenleg is fennálló differenciák, valamint a tagállamok által alkalmazott különböző ICT-rendszerek, ami miatt az információk megosztása, a szisztémák közötti átjárhatóság, valamint a hatékony, zökkenőmentes és biztonságos kommunikáció (interoperabilitás) objektív akadályokba ütközhet. Ennek is tulajdonítható, hogy az uniós szintű digitalizáció korábban elsősorban önkéntes alapokon nyugodott, ez azonban alacsonyabb hatásfokot implicált,⁴⁸ és a technológiai fejlődésben rejlő teljes potenciál kibontására sem volt alkalmas.

Időközben megérett az idő az e területen való elmozdulásra. A folyamat az utóbbi időszakban tovább gyorsult, amihez a tagállamokban e téren bekövetkezett fejlemények kedvezőbb terepet nyújtanak, habár – amint a későbbiekben kiderül – a továbbfejlesztésnek még bőven marad tere.

3. AZ IGAZSÁGÜGYI EGYÜTTMŰKÖDÉS DIGITALIZÁCIÓJÁRÓL SZÓLÓ JOGSZABÁLYCSOMAG ESSZENCIÁJA ÉS FŐBB HOZADÉKAI

A tagállamok közötti igazságügyi együttműködés korszerűsítését, valamint az igazságszolgáltatáshoz való hozzáférés javítását célzó Rendelet – amelynek jogalapját az EUMSZ 81. cikk (2) bekezdése és 82. cikk (1) bekezdése képezi – a hatálya alá tartozó, külön mellékletben megnevezett és szimultán módosított polgári-kereskedelmi és büntetőjogi tárgyú uniós jogi aktusok által lefedett ügyek tekintetében a tagállami hatóságok, uniós intézmények és az ügyfelek viszonylatában megteremtí az elektronikus kommunikáció jogi bázisát. A Rendelet tárgyi hatályának pontos meghatározása elementáris, hiszen ez alapján azonosítható, hogy a digitális kommunikáció általános alkalmazása milyen uniós normák kapcsán és mely esetkörökben érvényesül. A Rendelet a hozzáfűzött mellékletben felsorolt különböző tárgyú uniós jogszabályokra

terjed ki, azzal, hogy e normák mindegyike határon átnyúló ügyekre vonatkozik, és a nemzetközi jelleg meghatározása az adott egyedi jogszabály szerint történik. Idetartozó polgári ügyre példaként a *tartásdíjak behajtása*,⁴⁹ az *öröklési ügyek*,⁵⁰ a *házassági és szülői felelősséggel kapcsolatos ügyek*,⁵¹ valamint a *számlázárolást elrendelő európai eljárás*,⁵² büntetőügyként az *európai elfogatóparancs*,⁵³ az *ítéletek végrehajtása*⁵⁴ és az *európai védelmi határozat*⁵⁵ említhető. Amint arra az előbbiekben már utaltunk, egyes uniós irányelvek és kerethatározatok digitalizációjáról szóló rendelkezések kodifikációtechnikai okokból Irányelv formáját öltik. A vonatkozó Irányelv – a rendelettel megegyező logika mentén – módosítja a hatálya alá tartozó egyes specifikus tárgyú uniós normákat, így például a polgári-kereskedelmi ügyekben a *költségmentességről szóló irányelvet*,⁵⁶ valamint büntetőügyekben a *pénzbüntetésekéről szóló határozatok elismeréséről szóló kerethatározatot*.⁵⁷ Fontos leszögezni, hogy a jogszabálycsomag által bevezetett módosítás 'csupán' egyes folyamatok digitalizációjára szorítkozik, más új eljárési szabályokat nem vezet be, noha az új normákhoz való adaptáció ezt nemzeti szinten szükségessé teheti.

A jogszabálycsomag lényege és fő nívója abban áll, hogy a tagállamok igazságügyi területen eljáró hatóságai, a releváns uniós szervek és ügynökségek, továbbá természetes és jogi személyek relációjában történő kommunikációt általános jelleggel, alapértelmezés szerint digitális alapúvá teszi, előre vetítve a joghoz, illetve az igazságszolgáltatáshoz való hozzáférés ily módon való javítását, továbbá a megbízhatóbb és

43 Lásd https://e-justice.europa.eu/topics/court-procedures/civil-cases/online-processing-cases-and-e-communication-courts_en

44 FABRI i. m. 7.

45 Uo. 16.

46 Xandra KRAMER: Access to Justice and Technology: Transforming the Face of Cross-Border Civil Litigation and Adjudication in the EU, In: Karim Benyekhlef, Jane Bailey, Jacquelyn Burkell & Fabien Gélinas (Eds), *E-Access to Justice*, University of Ottawa Press, 2016, 351–375., elérhető: <https://ssrn.com/abstract=2696978> (letöltés: 2025. 09. 09.).

47 Xandra KRAMER: Digitising access to justice: the next steps in the digitalisation of judicial cooperation in Europe, *Revista General de Derecho Europeo*, Madrid, 2022, 56, 3.

48 KRAMER (2016) i. m. 363.

49 A Tanács 4/2009/EK rendelete (2008. december 18.) a tartással kapcsolatos ügyekben a joghatóságról, az alkalmazandó jogról, a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról, valamint az e területen folytatott együttműködésről, Hivatalos Lap L 7., 2009.01.10., 1–79. o.

50 Az Európai Parlament és a Tanács 650/2012/EU rendelete (2012. július 4.) az öröklési ügyekre irányadó joghatóságról, az alkalmazandó jogról, az öröklési ügyekben hozott határozatok elismeréséről és végrehajtásáról, valamint az öröklési ügyekben kiállított közokiratok elfogadásáról és végrehajtásáról, valamint az európai öröklési bizonyítvány bevezetéséről, Hivatalos Lap L 201., 2012.07.27., 107–134. o.

51 A Tanács (EU) 2019/1111 rendelete (2019. június 25.) a házassági és szülői felelősségi ügyekben a joghatóságról, a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról, valamint a gyermekek jogellenes külföldre viteléről (átdolgozás), Hivatalos Lap L 178., 2019.07.2., 1–115. o.

52 Az Európai Parlament és a Tanács 655/2014/EU rendelete (2014. május 15.) polgári és kereskedelmi ügyekben a tagállamközi követelés-behajtás megkönnyítése érdekében az ideiglenes számlázárolást elrendelő európai végzés eljárásának létrehozásáról, Hivatalos Lap L 189., 2014.06.27., 59–92. o.

53 A Tanács 2002/584/IB Kerethatározata (2002. június 13.) az európai elfogatóparancsról és a tagállamok közötti átadási eljárásokról, Hivatalos Lap L 190, 2002.07.18., 34–51. o.

54 A Tanács 2008/909/IB kerethatározata (2008. november 27.) a kölcsönös elismerés elvének büntetőügyekben hozott, szabadságvesztés büntetéseket kiszabó vagy szabadságelvonással járó intézkedéseket alkalmazó ítéleteknek az Európai Unióban való végrehajtása céljából történő alkalmazásáról, Hivatalos Lap L 327., 2008.12.5., 27–46. o.

55 Az Európai Parlament és a Tanács 2011/99/EU irányelve (2011. december 13.) az európai védelmi határozatról, Hivatalos Lap L 338., 2011.12.21., 2–18. o.

56 A Tanács 2003/8/EK irányelve (2003. január 27.) a határon átnyúló vonatkozású jogviták esetén az igazságszolgáltatáshoz való hozzáférés megkönnyítése érdekében az ilyen ügyekben alkalmazandó költségmentességre vonatkozó közös minimumszabályok megállapításáról, Hivatalos Lap L 26., 2003.01.31., 41–47. o.

57 A Tanács 2005/214/IB kerethatározata (2005. február 24.) a kölcsönös elismerés elvének a pénzbüntetésekre való alkalmazásáról, Hivatalos Lap L 76., 2005.03.22., 16–30. o.

hatékonyabb információáramlást (gyorsabb ügyintézés, adminisztratív terhek és költségek csökkentése, részlegesen automatizált ügykezelés).⁵⁸ Ennek folytán a tagállamokban a megfelelő digitális kommunikációs csatornáknak rendelkezésre kell állniuk, hiszen ezek alkalmazása – rendkívüli körülményektől eltekintve – a bíróságok és más hatóságok egymás közötti viszonylatában főszabály szerint kötelező, bizonyos korlátozott körű kivételekkel, amikor ez ténylegesen nem lehetséges (pl. a rendszer meghibásodása, a továbbítandó anyag fizikai jellege), vagy ez egyéb okból nem megfelelő (pl. bírók, illetve nyomozócsoportok közötti közvetlen kapcsolatfelvétel szükséges). Továbbá a Rendelet alapján a tagállamok érintett hatóságai el kell fogadják a természetes és jogi személyek által elektronikusan benyújtott, az írásbeli közléssel egyenértékűnek minősülő beadványokat, ugyanakkor utóbbi személyi kör tekintetében a papíralapú ügyintézés lehetősége is megőrzésre kerül; e körben különös figyelemmel kell lenni a sajátos igényű, illetve valamely okból kiszolgáltatott helyzetben lévő csoportok szempontjaira (pl. kiskorúak, technikai ismeretekkel, illetve ilyen eszközökkel nem rendelkező személyek). Ezzel összefüggésben a cél a hatóságokhoz fordulás, illetve az igazságszolgáltatáshoz való hozzáférés elősegítése, e lehetőség digitális 'pályákkal' való kibővítése által. Az uniós jogalkotó törekvése az elektronikus érintkezés összes olyan, több tagállamot érintő helyzetre főszabályként való bevezetése, amely kapcsán a jogszabálycsomag mellékletében szereplő uniós jogszabályok kontextusában a tagállami hatóságok egymás közötti, illetve a magánfelek hatóságokkal való kommunikációjának szükségessége, illetve eshetősége felmerül (pl. valamely irat beterjesztése, vagy egy tisztázandó kérdés kapcsán való üzenetváltás). Elektronikus kommunikáció fogalma alatt az interneten vagy elektronikus hírközlő hálózaton keresztül történő digitális információcsere értendő.⁵⁹

A digitális kommunikációs csatornák általános használatának előírásán túlmenően az uniós jogalkotó az új jogszabálycsomag által uniós jogi alapot ad a feleknek a más tagállamban zajló eljárásban videókonferencia, illetve más távkommunikációs eszközök útján való részvételre, egyes specifikus esetkörökre nézve (pl. kiskorúak, gyanúsítottak) külön normákat lefektetve.⁶⁰ Bár a videókonferencia alkalmazására az eddigiekben is fennállt a lehetőség (pl. bizonyításfelvétel esetében), és ez uniós szinten is bátorításra talált,⁶¹ az újdonság abban rejlik, hogy a videókonferencia immár uniós normában rögzített módon, általános jelleggel biztosított lehetőség. A videókonferencia a bizonyításfelvétel egyik gyors és egyszerű eszköze, az ebben rejlő potenciál azonban nem kellően kihasznált. Erre tekintettel, az uniós norma által adott 'felhatalmazás' nyomán a videókonferencia – kérelemre vagy hivatalból – az összes határon átnyúló polgári jogi ügyben alkalmazható lesz olyan szituációkban, amikor egyik fél más tagállamban tartózkodik; erre az érintett felek erre vonatkozó véleményének meghallgatása mellett kerülhet sor, feltéve, ha az ehhez

szükséges technológia rendelkezésre áll.⁶² Ennek főként azon tagállamok relációjában van jelentősége, amelyekben videókonferencia alkalmazására egyébként adott ügyben nem lenne mód.⁶³

A videókonferencia lefolytatása egyebekben az eljáró fórum eljárásjoga szerint zajlik, figyelemmel a kapcsolódó uniós rendelkezésekre is (pl. adatok, alapjogok védelme). Ugyanakkor a meghallgatás videókonferencia útján való lebonyolítására a jogszabálycsomag – a tagállamok nemzeti szisztémái közötti különbségekre is tekintettel – nem kötelező; az erről való döntés változatlanul az eljáró fórum mérlegelési jogkörébe tartozik, így ez az uniós rendelkezés inkább ösztönző hatást fejthet ki. (Megemlítendő, hogy a tárgyalások során az Európai Parlament az eljárásban érintett felek számára – így például polgári jogi ügyekben az alperes, büntetőügyekben a gyanúsított, vádlott és elítélt – mindenképpen biztosítani akarta a videókonferencia útján történő meghallgatással szembeni kifogástétel lehetőségét, azonban ez nem találkozott a Tanács szakértőinek álláspontjával, miszerint az adott esetben indokolatlanul blokkolhatja a videókonferencia igénybevételét, illetve tartalmilag kiüresítheti e rendelkezést; megegyezés hiányában végül ez a kitétel nem került bele a Rendeletbe.) A rugalmas megoldás folytán az eljáró bíróság – a tiszteességes eljárás mércéjének a tiszteletben tartása mellett – tulajdonképpen nagyfokú diszkrecionális jogot élvez a videókonferencia útján való meghallgatás lehetőségének az elrendelése tekintetében. Az érintett feleknek megmarad a lehetősége arra, hogy személyesen részt vegyenek a tárgyaláson. Minthogy a jogszabálycsomag a videókonferencia alkalmazására nézve minimumsztenderdeket és alkalmazási követelményeket nem fektet le, az eltérő megközelítésre marad mozgástér, és így a fragmentáltság nem szűnik meg.⁶⁴ Ami a büntetőjogi ügyeket illeti, ezekre nézve jellegükből fakadóan eltérő, szigorúbb szabályok érvényesülnek.⁶⁵

Megemlítendő, hogy az Európai Bizottságot foglalkoztatja az a kérdés, hogy a videókonferencia tekintetében mennyiben lenne szükséges, illetve indokolt közös uniós szintű minimumsztenderdeket lefektetni. Utalni szükséges arra is, hogy az Európai Unió Tanácsa *Iránymutatások a videókonferencia határon átnyúló eljárásokban való alkalmazásáról*⁶⁶ és az Európa Tanács keretében tevékenykedő Európai Bizottság az Igazságszolgáltatás Hatékonyságáért *Iránymutatások a videókonferencia bírósági eljárásokban való alkalmazásáról*⁶⁷ című dokumentumai hasznos támpontokat adnak a videókonferencia használatára nézve, a nemzeti jó gyakorlatokat is összegezve. Megjegyezzük továbbá, hogy az uniós finanszírozás

58 Rendelet 3–4. cikk.

59 Rendelet 2. cikk 2. pont.

60 Rendelet 5–6. cikk.

61 Council Recommendations 'Promoting the use of and sharing best practices on cross-border videoconferencing in the area of justice in the Member States and at EU level', Official Journal C 250, 31.07.2015, 1–5.

62 Rendelet 5. cikk.

63 Rendelet (33) preambulumbek.

64 ONTANU i. m. 102.; Tičić i. m. 359.

65 Rendelet 6. cikk.

66 Consilium: Guide on videoconferencing in cross-border proceedings, General Secretariat of the Council, Bruxelles, 2013., elérhető: https://e-justice.europa.eu/topics/court-procedures/videoconferencing/manual_en; Lásd továbbá https://e-justice.europa.eu/topics/court-procedures/videoconferencing_hu?language=hu (letöltés: 2025. 10. 10.).

67 European Commission for the Efficiency of Justice (CEPEJ): Guidelines on videoconferencing in judicial proceedings, Council of Europe, Strasbourg, 2021.; elérhető: <https://www.coe.int/en/web/cepej/documentation/cepej-documents/guidelines>; <https://www.coe.int/en/web/cepej/cepej-working-group-cyber-just> (letöltés: 2025. 10. 10.).

körében a videokonferencia alkalmazásának támogatása prioritásként szerepel.⁶⁸

Fentiek mellett a Rendelet expliciten rögzíti, hogy az elektronikus iratok joghatásainak elismerését pusztán ezek elektronikus jellege okán nem lehet megtagadni.⁶⁹ Ez lényegében már hallgatólagosan az eddigiekben is érvényesült,⁷⁰ a Rendelet ezt 'csupán' explicitté teszi. E rendelkezés nem érinti a nemzeti jog bizonyítékok érvényességére, elfogadására és bizonyító erejére vonatkozó szabályait,⁷¹ figyelemmel a tagállamok eljárási autonómiájára és a szubszidiaritás, valamint az arányosság elvére is. Ennélfogva az elektronikus bizonyítékok értékelése továbbra is a nemzeti eljárásjog szerint folyik, azzal, hogy az Unióban az elektronikus iratok joghatásai elviekben formátumuktól függetlenül érvényesülhetnek. Az elektronikus (digitális) bizonyítékok lehetnek szövegek, videók, fényképek vagy hangfelvételek, továbbá ez magában foglalja a távoli helyen, a felhőalapú számítástechnikai módszerrel tárolt adatokat, valamint az MI-rendszerek használatát is.⁷² Az Európa Tanács által 2019-ben közzétett *Kézikönyv az elektronikus bizonyítékokról polgári és kereskedelmi ügyekben*⁷³ a távkommunikációs eszközön keresztül felvett szóbeli bizonyítékokkal, az elektronikus bizonyítékok felhasználásával és továbbításával, a tárolással, archiválással, a vonatkozó műszaki szabványokkal egyaránt behatóan foglalkozik.

Ezenkívül a Rendelet az elektronikus aláírások és hivatalos bélyegzők akceptálásáról szintén rendelkezik, hivatkozás útján beépítve a *belső piacon történő elektronikus tranzakciókhoz kapcsolódó elektronikus azonosításról és bizalmi szolgáltatásokról* szóló 910/2014/EU rendelet (ún. eIDAS), illetve az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2024/1183 rendelete (2024. április 11.) a 910/2014/EU rendeletnek az európai digitális személyazonossági keret létrehozása tekintetében történő módosításáról⁷⁴ szabályait, amelyek ezáltal jelen kontextusban is irányadóvá válnak.⁷⁵ A hivatkozott eIDAS rendelet kifejezetten az elektronikus azonosításra (eID) és a bizalmi szolgáltatásokra irányul azzal a céllal, hogy felszámolja ezek zökkenőmentes használatának akadályait az uniós tagállamokban, megkönnyítve a határokon átnyúló biztonságos interakciókat. Az eIDAS-rendelet alapján a tagállamok által kibocsátott

elektronikus azonosítók kölcsönös elismerést élveznek, feltevé, hogy meghatározott szabályozási kritériumoknak megfelelnek. Ez biztosítja, hogy az egyik tagállamban kiállított elektronikus személyazonosító az összes többi tagállamban érvényes legyen, ily módon garantálva az adatok sértetlenségét és eredetének kontrollját. Ezen túlmenően a Rendelet az elektronikus díjfizetésre vonatkozó harmonizált szabályokat is magában foglal,⁷⁶ ami a jogalkalmazók ez irányú igényére reflektál.⁷⁷ Továbbá a Rendelet az adatvédelemre⁷⁸ és az informatikai fejlesztésekkel kapcsolatos költségviselésre vonatkozó szabályokat⁷⁹ szintén tartalmaz.

A tagállamok érintett hatóságai közötti adat-, illetve információforgalom egy biztonságos és decentralizált informatikai rendszer révén valósul meg, amelyet a tagállamok által működtetett nemzeti informatikai szisztémák és ezekhez rendelt interoperábilis hozzáférési pontok alkotnak. A decentralizált informatikai rendszer használatától csak kivételesen lehet eltekinteni; e kivételek megítélése az illetékes hatóság mérlegelési jogkörébe tartozik, figyelemmel az idevágó rendelkezésekre. Arra az esetre, ha a Rendelet alkalmazása körében a decentralizált informatikai rendszer adott ügyben való alkalmazása valamilyen különleges körülmények folytán nem lenne megfelelő, akkor kivételesen más, erre legalkalmasabbnak ítélt kommunikációs eszköz is használható, a biztonság és a megbízható információcseré garantálása mellett. A mögöttes megfontolás szerint a decentralizált informatikai rendszer technológiailag semleges. A digitális közlések alapjául szolgáló decentralizált informatikai rendszer eszközeül ez idő szerint az ún. e-CODEX software-csomag szolgál; a későbbiekben nyilvánvalóan a modernebb technológiák is szerepet kaphatnak (a végrehajtási aktusok esetleges megfelelő módosítását implikálva).

A jogszabálysorozat sarkalatos új eleme az Európai Igazságügyi Portálról elérhető *Európai elektronikus hozzáférési pont*:⁸⁰ ez egyfajta egyablakos ügyintézésre szánt portál, amelyen keresztül mód nyílik a természetes és jogi személyek hatóságokkal való érintkezésére.⁸¹ Az európai hozzáférési ponton keresztül kétirányú kommunikációra lesz mód, azaz nemcsak az ügyfelek, hanem a hatóságok is ennek útján továbbítják majd az előbbieknél címzett közléseiket. A magán- és jogi személyek az Európai elektronikus hozzáférési pontok útján beadványokat terjeszthetnek elő és ezen keresztül elektronikusan kommunikálhatnak a hatóságokkal, továbbá dokumentumok kézbesítésére is mód nyílik; ez előfeltételezi az ügyfél ilyen értelmű előzetes és kifejezett egyetértését. A természetes és jogi személyek igazságügyi hatóságokkal való interakcióját biztosítani hivatott Európai elektronikus hozzáférési pont architektúráját illetően: az Európai Igazságügyi Portálról elérhető Európai elektronikus hozzáférési pont a nemzeti hozzáférési pontokhoz kapcsolódik és utóbbi útján létrehozható a nemzeti igazságügyi hatóságokkal való összeköttetés.

68 Justice Programme (JUST) Call for proposals Operating Grant for 2026 under Framework Partnership Agreements to support European networks active in the area of facilitating and promoting judicial cooperation in civil and/or criminal matters and/or in the area of access to justice (JUST-2025-JCOO-JACC-OG-SGA), European Commission Directorate-General for Justice and Consumers, Bruxelles, 2025., 7.

69 Rendelet 8. cikk.

70 INCHAUSTI i. m. 16.

71 Megemlítendő, hogy nem feltétlenül indokolt annak megismétlése, amit az eIDAS rendelet már kimondott (lásd 46. cikk), hiszen ez egyébként is irányadó, viszont miután az e-Codexről szóló rendelettervezettel kapcsolatos tárgyalások során az Európai Parlamentnek tett engedményként belefoglalták e rendelkezést, ennek tükrében ezt itt is megőrizték.

72 Remigijus Jokubauskas, Marek Świerczyński: Is revision of the council of Europe guidelines on electronic evidence already needed?, *Utrecht Law Review*, Utrecht, 2020, 15.

73 Council of Europe: Electronic Evidence in Civil and Administrative Proceedings, Guidelines and explanatory memorandum, Strasbourg, 2019., elérhető: <https://www.coe.int/en/web/cdcj/-/electronic-evidence-in-civil-and-administrative-proceedings> (letöltés: 2025. 10. 10.).

74 Hivatalos Lap L, 2024/1183, 2024.04.30., 1–56. o.

75 Rendelet 7. cikk.

76 Rendelet 9. cikk.

77 INCHAUSTI i. m. 16.

78 Rendelet 14. cikk.

79 Rendelet 13. cikk.

80 Rendelet 4. cikk.

81 Rendelet 2. cikk (4) bek.

Ennek hozományaként a Rendelet tárgyi hatálya alá tartozó uniós jogszabályok tekintetében lehetőség lesz a releváns iratok letöltésére, az EU hivatalos nyelvein elérhető formanyomtatványok elektronikus kitöltésére és – a Rendelet által megteremtett jogalap által, lényegi előrelépésként – immár dokumentumok hálózaton való továbbítására és eljárások megindítására is, ami határon átnyúló ügyekben különös jelentőséggel bír.⁸² Így például egy vagyoni jogi perben a felek számára az iratok elektronikusan kézbesíthetők lesznek az európai elektronikus hozzáférési ponton keresztül, fizetésképtelenséggel kapcsolatos eljárásban a külföldi hitelező digitális csatornán terjesztheti elő beadványát, és egyes családjogi tárgyú eljárásokban az ügyfél a hatóságokkal digitálisan kommunikálhat. Az E-Igazságügyi Portálról elérhető hozzáférési pontok működtetésének paramétereit a közeljövőben elfogandó végrehajtási aktusban részletezik majd. A tagállamok önkéntes alapon akár a nemzeti szintű ügyintézésre is használhatják a decentralizált informatikai rendszert, illetve az Európai hozzáférési pontot, ami jövőbeli mintaként⁸³ is szolgál. A természetes és jogi személyek számára az európai hozzáférési pont használata uniós ügyekben alapvetően fakultatív, viszont amennyiben az ügyfél expliciten kezdeményezi az elektronikus kommunikációt, ezáltal ennek alkalmazása kötelezővé válik; e vonatkozásban tehát 'kötelezően elérhető lehetőség'-ről beszélhetünk. Miután a jogszabály csak az e-kommunikáció biztosítására szorítkozik, az egyes eljárásokban egyébiránt követett nyelvhasználati rezsimet nem érinti. Így például a tolmács kijelölése továbbra is a nyelvhasználati kapcsolatban érvényben lévő rendelkezések szerint történik. A tagállami hatóságokkal való érintkezés tekintetében az adott kontextusban létező szabályok irányadók, például a Tanács (EU) 2019/1111 rendelete (2019. június 25.) a házassági és szülői felelősségi ügyekben a joghatóságról, a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról, valamint a gyermekek jogellenes külföldre viteléről (Brüsszel II.b. rendelet) esetében a magyar ún. központi hatósággal való kommunikáció céljára a magyar mellett az angol, német és francia nyelven érkezett iratok fogadhatók el. Explicit specifikus szabályok hiányában a kétoldalú jogsegélyszerződések esetleges vonatkozó cikkeinek kiegészítő jellegű alkalmazása, illetve a nemzeti eljárásjog függvényében a kialakult gyakorlat alkalmazása jöhet szóba; erre példa lehet az Európai Parlament és a Tanács 1215/2012/EU rendelete (2012. december 12.) a polgári és kereskedelmi ügyekben a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról, amelyhez ilyen jellegű mechanizmust nem társul.

A Rendelet nem korlátozza a nemzeti informatikai portálok alkalmazását; amennyiben adott tagállamban ilyenek már léteznek, ezek határon átnyúló ügyekben is kiszolgálhatják a célközönséget, megfelelő adaptációval. A javaslat új nemzeti portálok létrehozására vonatkozó kötelezettséget sem keletkeztet. Már létező adekvát nemzeti informatikai rendszer hiányában adott tagállam a Bizottság által e célból kifejlesztett software-t is használhatja (*reference implementation software*). A decentralizált informatikai rendszerre és az Európai hozzáférési pontra vonatkozó műszaki és eljárási kritériumokat

(technikai specifikációk, eljárási szabványok, információbiztonsági minimumelőírások) a Bizottság végrehajtási aktusok útján fogja megállapítani, komitológiai eljárás keretében.⁸⁴

A jogszabálycsomag tárgyalása során felmerült fajsúlyosabb konkrét kérdéseket illetően példaként a javaslat tárgyi hatálya alá tartozó uniós normák és az involvált hatóságok körének megállapítása, a videokonferencia alkalmazásának feltételrendszere, az elektronikus díjfizetés metodikája, valamint a jogszabály alkalmazási időpontjának a kérdése említhető. A tagállamok új uniós jogszabályból fakadó feladatainak tisztázása és teljesítése szintén kardinális tényezőként vetődött fel. Ezekkel összefüggésben szem előtt kell tartani a már létező nemzeti szintű szabályozásokat, illetve informatikai szisztémákat, és a tagállamokban fennálló tényleges gyakorlati feltételek megléte, milyensége, továbbá a tagállamok jogi-technikai felkészültsége sem elhanyagolható.

A jogszabálycsomag kidolgozása során kikristályosodott, hogy a vonatkozó uniós normák több tagállamot érintő ügyekben alkalmazandók, és a határon átvívelő jelleg kapcsán ennek kontextusában új koncepció megfogalmazása szükségtelen, miután ez az Alapszerződésekben, illetve az abból eredő jogalapban gyökerezik és a lefedett uniós jogszabályokban, illetve a kapcsolódó joggyakorlatban ennek kritériumai fellelhetők. A határon átnyúló ügyek köre az egyes uniós jogszabályok tekintetében különböző lehet, így például egy személy adott tagállamban való lakóhelyéhez, ottani szokásos tartózkodási helyéhez vagy akár csak a tartózkodáshoz kötött. Éppen ezért a határon átnyúló jelleget egyedileg kell vizsgálni, az adott speciális uniós norma alapján. Másrészt egy ügy időlegesen is ölthet határon átnyúló jelleget, ha például az érintett személy csak egy ideig tartózkodik más tagállamban, a tényállás egyébként 'tisztán' nemzeti jellegű.

A tisztán nemzeti keretekben zajló e-kommunikációra az uniós jogszabály nem vonatkozik. A nemzeti jog hatálya alá tartozó eljárásokra nincs kihatása, így utóbbiakra nézve változást alapvetően nem hoz. Ennélfogva kizárólag a határon átnyúló ügyekre vonatkozóan rögzít a digitális kommunikációra vonatkozó kötelezően alkalmazandó normákat, míg a tisztán nemzeti tényállások esetében a közös uniós decentralizált informatikai rendszer, illetve az e rendelettervezet által kreált Európai hozzáférési pont esetlegesen fakultatív alapon alkalmazandó (a nemzeti IT-portál helyett). Itt a fókusz elsődlegesen az uniós polgárok, illetve az Unióban élő, tartózkodó, illetve tevékenykedő személyek és vállalkozások életének és igényérvényesítésének a megkönnyítése.

A mellékletben szereplő uniós jogszabályok listájának összeállítására kapcsán a vezérfonal az explicit vagy implicit kommunikációt megkövetelő szituációk teljeskörű lefedése; amely esetekben ennek realitása nem merül fel, azokat a melléklet nem nevesíti (pl. *Róma I–II–III. rendeletek*).⁸⁵

⁸⁴ Rendelet 10. cikk.

⁸⁵ Az Európai Parlament és a Tanács 593/2008/EK rendelete (2008. június 17.) a szerződéses kötelezettségekre alkalmazandó jogról (Róma I.), Hivatalos Lap L 177., 2008.7.4., 6–16. o.; Az Európai Parlament és a Tanács 864/2007/EK rendelete (2007. július 11.) a szerződésen kívüli kötelmi viszonyokra alkalmazandó jogról (Róma II.), Hivatalos Lap L 199., 2007.07.31., 40–49. o.; A Tanács 1259/2010/EU rendelete (2010. december 20.) a házasság felbontására és a különválásra alkalmazandó jog területén létrehozandó megerősített együttműködés végrehajtásáról, Hivatalos Lap L 343., 2010.12.29., 10–16. o.

⁸² Rendelet 4. cikk.

⁸³ INCHAUSTI i. m. 10.

A polgári-kereskedelmi ügyekben való kézbesítés, illetve bizonyításfelvétel szintén nincs feltüntetve a listában, mivel az e témáról szóló, már hivatkozott uniós rendeletekbe alapvetően már beépítették a digitalizációt érintő elemeket. Viszont a *kézbesítésről szóló rendelet* módosításra kerül annyiban, hogy utóbbiba – a Rendelet által létrehozott új lehetőséggel való kiegészítésként – beiktattak egy, az Európai hozzáférési ponton keresztül való kézbesítésre utaló rendelkezést.⁸⁶ A tárgyi hatály alá tartozó uniós normák hatókörét a jogszabálycsomag ugyancsak nem érinti, miután utóbbi célja kizárólag a digitalizációra vonatkozó, horizontálisan irányadó szabályok lefektetése, ezzel összefüggő esetleges toldásokkal.

Az új normák gyakorlatba ültetése, alkalmazásának megkönnyítése végett a jogszabálycsomagot kísérő végrehajtási jogi aktusok kidolgozása folyamatban van. Az implementálás tekintetében szintén a progresszivitás elve érvényesül. A videókonferenciára, valamint az elektronikus dokumentumokra, aláírásokra és pecsétkekre vonatkozó új szabályok 2025. május 1-jétől alkalmazandók. Az elektronikus kommunikációról szóló rendelkezések a vonatkozó végrehajtási jogi aktusok elfogadását követő két év elteltével lépnek életbe, jogszabálytípusonként eltérő határidőkkel. Ennélfogva a tervek szerint megközelítőleg 2034-ig megtörténhet az összes vonatkozó határon átnyúló eljárás teljes körű digitalizációja.

4. A TAGÁLLAMOK FELKÉSZÜLTSGE A 2025. ÉVI IGAZSÁGÜGYI EREDMÉNYTÁBLA TÜKRÉBEN

A 2025. évi Igazságügyi Eredménytábla kibővített adatok mentén differenciálva jeleníti meg a digitalizáció aktuális helyzetét az Unióban, képet adva a tagállamok e téren való előrehaladásáról és a kihívásokról.⁸⁷ Ennek fényében összességében a digitalizáció területén kétségtelenül folyamatos fejlődés tapasztalható. Az Igazságügyi Eredménytábla arra is rávilágít, hogy noha a tagállamokban számos előrelépés történt, továbbra is vannak fejlesztést igénylő aspektusok, különös tekintettel az igazságszolgáltatáshoz való szélesebb körű és inkluzívabb hozzáférés javítására.

Az e-igazságügy keretében egyik sarkalatos elem a publikum számára az igazságügyi rendszerekre, illetve szolgáltatásokra vonatkozóan a világhálón elérhető információk ügye. A 2025. évi Igazságügyi Eredménytábla összegzése szerint minden tagállam szolgáltatót valamilyen online elérhető információt igazságszolgáltatási rendszeréről, ideértve a jogi segítségnyújtáshoz való hozzáférést, a bírósági költségekre és a költségkedvezményekre vonatkozó információkat.⁸⁸ Egyre több speciális digitális szolgáltatás létezik. A tagállamok között azonban továbbra is vannak különbségek az információszolgáltatás mértéke tekintetében. Viszonylag jó eredmények mutatkoznak például az áldozatok kártalanítására, a költségmentességre és az eljárási jogokra vonatkozó információkat illetően. Hiányosságnak az interaktív technológiákban rejlő lehetőségek szerény kihasználtsága, így például virtuális

asszisztensek (chatbotok), a nyelvi akadálymentesség és az oktatási funkciók egyes tagállamokban való fejletlensége nevezhető meg. Az online információszolgáltatás terén élenjáró tagállamok Németország, Spanyolország és egyes északi tagállamok (Lettország, Litvánia, Hollandia), míg a 'lemaradók' körében egyes kisebb tagállamok (Luxemburg, Ciprus, Csehország, Málta, Szlovákia) vannak. A legnagyobb fejlesztési potenciállal az interaktív, MI-alapú szolgáltatások (chatbotok, szimulációk, oktatási eszközök) bevezetése kecsegtet, amelyek javíthatnák a polgárok igazságszolgáltatáshoz való hozzáférését.

A digitális eszközök alkalmazása előfeltételezi ezek megfelelő eljárásjogi szabályozását. A nemzeti eljárási normákat illetően a 2025. évi Igazságügyi Eredménytábla szerint hat tagállam rendelkezik „digitalizációkész” (*digital-ready rules*) szabályokkal,⁸⁹ amelyek teljeskörűen vagy többnyire lehetővé teszik a távközlési eszközök használatát és a kizárólag digitális formátumú bizonyítékok elfogadhatóságát; huszonhárom tagállamban ez csak korlátozottan lehetséges. A dokumentum ugyanakkor leszögezi, hogy 2020 óta e tekintetben folyamatos előrelépés tapasztalható.⁹⁰ A digitális technológiák bírósági eljárásban való alkalmazását lehetővé tevő 'digitalizáció-kompetens' nemzeti eljárási szabályok tekintetében nagyfokú eltérések láthatók a távkommunikációs technológia és digitális bizonyítékok bírósági használatának szabályozásában, továbbá esetenként a tolmácsolás is kihívást jelent. Ebből leszűrhetően konstatálható, hogy egyes tagállamok procedurális szabályozása nem követi kellőképpen a technológiai fejlődést. A legnagyobb fejlesztési szükséglet az e vonatkozásban 'lemaradó' tagállamokban (Ciprus, Luxemburg, Görögország, Franciaország, Bulgária) megvalósítandó átfogó digitális eljárásjogi reform útján lehetséges. E téren Észtország, Spanyolország, Svédország, Csehország és Lettország vezetnek.

A digitális és távkommunikációs eszközök használatához megfelelő technikai felszereltség és infrastruktúra szükséges, különös figyelemmel a biztonsági szempontokra. Ezek a teljes igazságszolgáltatási folyamat hatékonyabbá tételét szolgálják, hozzájárulva a munkafolyamatok egyszerűsítéséhez, a ki-egyensúlyozott munkaelosztáshoz és az igazságszolgáltatási folyamat egészének a lerövidítéséhez. A 2025. évi Igazságügyi Eredménytábla adatai szerint a digitális eszközök használata egyértelműen fejlődőben van, de a digitális eszközök és innovatív technológiák alkalmazása a bíróságokon és az ügyészségeken szembetűnően eltérő az egyes tagállamokban. Az összes tagállamok bíróságai rendelkeznek valamilyen biztonságos elektronikus kommunikációs eszközzel, viszont ezek csak tizennégy tagállamban állnak teljeskörűen rendelkezésre minden vizsgált esethez, például bíróságok-végrehajtók, bíróságok-közjegyzők, bíróságok-ügyvédek relációjában.⁹¹ Öt tagállamban továbbra sincsenek megfelelő digitális kommunikációs megoldások a közjegyzőkkel, büntetés-végrehajtási intézetekkel, végrehajtókkal, illetve igazságügyi tisztviselőkkel való kapcsolattartásra.⁹² A bíróságok más hatóságokkal való kommunikációjával összefüggő eszközellátottság szintje

⁸⁶ Rendelet 24. cikk (3) bek.

⁸⁷ 2025. évi Igazságügyi Eredménytábla, lásd főként 6., 33–43.

⁸⁸ Uo. 33., lásd 40. ábra.

⁸⁹ Uo. 34., lásd 41. ábra.

⁹⁰ Uo. 43.

⁹¹ Uo. 35., lásd 43. ábra.

⁹² Uo. 35., lásd 44. ábra.

tehat igencsak változó. Több tagállamban a digitális eszközök használata még mindig alacsony. Egyértelmű a deficit például a blokklánc-technológiák és az MI használata kapcsán. A 2025. évi Igazságügyi Eredménytábla megállapítása szerint a tagállamok nem használják ki az eljárási joguk által biztosított lehetőségeket.⁹³ A digitális technológiák bíróságok és ügyészségek általi használata kapcsán az első körében Észtország, Ausztria, Litvánia, Portugália és Svédország, míg a 'lemaradók' között Görögország, Csehország, Málta, Bulgária és Szlovákia nevesíthető. Az elektronikus kommunikáció fejlettsége és kihasználtsága alapvető mérőszáma a digitalizációnak, és a jelenlegi helyzet a célzott befektetések, további fejlesztések, valamint a képzések fontosságát támasztja alá.

További lényeges mutató az eljárások elektronikus megindítása, lefolytatása, az iratok kézbesítése, beadványok benyújtása és az ügyek online történő nyomon követhetősége: e vonatkozásban még szintén jelentős fejlesztésre szoruló területek vannak.⁹⁴ Több tagállamban hiányos a bírósági költségek online úton való befizetésének lehetősége, a bírósági költségekkel kapcsolatos információk online elérhetősége, a hivatalos bírósági dokumentumok elektronikus kézbesítése, továbbá az elektronikus aktákhoz való hozzáférés is kívánnivalót hagy maga után. Ezzel összefüggésben az élmezőnyben találhatók Észtország, Lettország, Horvátország, Olaszország és Magyarország, ahol az elektronikus ügyindítás és ügykövetés eszközei széles körben elérhetők és használatosak. A lista végén szereplő országok, mint Luxemburg, Szlovénia, Franciaország, Bulgária, Írország mutatják a legnagyobb restanciát ezen a téren, ami a szóban forgó digitális szolgáltatások hiányos elterjedtségét jelzi.

Ami az országspecifikus teljesítményt illeti, a digitalizációs jogszabálysomag tekintetében legrelevánsabbnak mondható adatok szerinti rangsort Észtország vezet, amelyet Spanyolország és Lettország követ, míg a leginkább 'lemaradók' körébe Luxemburg és Görögország, továbbá Csehország, Ciprus és Málta sorolható. Magyarország az eljárások online történő megindítása, lefolytatása és nyomon követése tekintetében kifejezetten jól teljesít (polgári-kereskedelmi ügyekben a huszonhét tagállamból az ötödik, és büntetőügyekben a második helyezéssel), míg az itt vizsgált öt fő mutató összesített eredményei alapján a felső harmadban helyezkedik el (a huszonhétből a kilencedik helyen található).⁹⁵

Megemlíthető, hogy a 2025. évi Igazságszolgáltatási Eredménytábla kifejezetten hangsúlyozza, hogy a digitális átállás során a polgárbarát igazságszolgáltatás megköveteli, hogy az igazságszolgáltatási tárgyú információk könnyen hozzáférhetők legyenek és a társadalom speciális csoportjainak, például fogyatékkal élőknek is megfelelően testre szabottak legyenek.⁹⁶ A felmérés nyomán kiderült például az, hogy húsz tagállamban léteznek kifejezetten az idősebb (és ilyenként digitális szempontból esetlegesen hátrányosabb helyzetben lévő) emberek számára fenntartott valamilyen célzott intézkedések a bírósági eljárásban való részvétel megkönnyítésére (pl. bírósági iratok postai úton történő megküldése), továbbá tizen-

nyolc tagállam tett lépéseket a digitális szolgáltatásokhoz korlátozott(abb) hozzáféréssel rendelkező személyek tájékoztatásának javítására. A tagállamok közötti különbségek azonban itt is nyilvánvalók. A legtöbb tagállam felismeri a digitális eszközökkel elégtelenül ellátott csoportok speciális igényeit, és valamilyen támogatást vagy alternatívát kínál számukra. A vizsgálatokból egyértelmű, hogy a digitális igazságszolgáltatás nem kizárólag technikai, hanem társadalmi inklúzió kérdése is, annál is inkább, hogy az európaiak cca. 55,6%-a rendelkezik alapvető digitális készségekkel.⁹⁷

Mindezekből megállapíthatóan, pozitívként értékelhető a digitalizációs folyamatok tempónövekedése, továbbá megfigyelhető a digitális szolgáltatások gyarapodó számú bevezetése és az alapvető online információk infrastruktúra kiépítettsége a tagállamok többségében. Mindemellett a tagállamok között továbbra is szignifikáns különbségek vannak, amit a szakirodalom is alátámaszt.⁹⁸ További erőfeszítések szükségesek többek között az ügyfélbarát megközelítés javítása, valamint a nyelvi és akadálymentességet övező gondok kezelése érdekében. A MI és más innovatív technológiai megoldások kiaknázása (pl. chatbotok) ugyancsak további potenciált hordoz magában. A chatbot technológiák kevésbé használtak a legtöbb tagállamban. Általános jellegű strukturális problémaként a nyelvi akadályok nevezhetők meg, ugyanis az idegen nyelvű kommunikáció támogatása számos tagállamban gyengének mondható; ez MI-alapú eszközökkel áthidalható lehet, megfelelő garanciákkal. Az iratokhoz való elektronikus hozzáférés gyakran gátakba ütközik. Ezenkívül az inkluzivitás terén is hiányosságok vannak, például a fogyatékkal élők számára nem mindig biztosított az akadálymentes hozzáférés. Ez felveti az Unión belüli igazságszolgáltatáshoz, illetve a joghoz való egyenletlen hozzáférés problematikáját, ami erre fókuszált orvoslást igényel.

Fentiek szerint, a 2025. évi Igazságügyi Eredménytábla alapján a digitalizáció terén az Unió igazságszolgáltatása heterogén fejlődést mutat. Míg az alapvető digitális infrastruktúra kiépítése folyamatban van, a minőségi különbségek és a fejlett technológiák alkalmazásában való lemaradás jelentős kihívást jelent. A nyugat-európai tagállamok általában véve jobban teljesítenek (de vannak kivételek), míg egyes tagországokban az alapvető digitális szolgáltatások biztosítása még várat magára. Mindemellett általános jelleggel elmondható, hogy a digitális hozzáférhetőség összességében javuló tendenciát mutat. A jövőbeli fejlődés kulcsa a polgárközpontú, inkluzív digitális megoldások szélesebb körű bevezetése lehet. Az uniós szintű pénzügyi és szakmai, illetve technikai támogatások, valamint a koordináció kulcsfontosságú a digitális eszközök harmonizált és hatékony elterjesztésében és a határokon átnyúló eljárások valódi akadálymentesítéséhez.

93 Uo. 43.

94 Uo. 37., lásd 45. ábra.

95 Uo. 33. lásd 40. ábra; 34. lásd 41. ábra; 35. lásd 42. és 43. ábra; 37. lásd 45. ábra; 38. lásd 46. ábra.

96 Uo. 24., lásd 27. ábra, 42.

97 A digitális évtized helyzetéről szóló 2025. évi jelentés, elérhető: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/2025-state-digital-decade-package> (letöltés: 2025. 09. 15.). Lásd továbbá European Commission: Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions, Brussels, 16.6.2025, COM(2025) 290 final, State of the Digital Decade 2025: Keep building the EU's sovereignty and digital future, Brussels, 2025., elérhető: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/library/state-digital-decade-2025-report> (letöltés: 2025. 10. 10.).

98 Trčič i. m. 346.

5. KÖVETKEZTETÉSEK

A digitalizációról szóló jogszabálycsomag egy átfogó további jelentős harmonizációs intézkedés a horizontálisabb megközelítésű, korszerűbb igazságügyi kooperáció érdekében. Az új uniós szabályozás nagymértékben épít és szervesen illeszkedik a folyamatokba, megteremtve egy uniós minimumsztemderdet,⁹⁹ általánosabb megfogalmazásban egy digitális uniós igazságügyi kultúra¹⁰⁰ alapjait. Kétségtelen hatékonyságnövelő jellegénél fogva a hatóság oldalán várhatóan hozzájárul majd az adminisztratív terhek csökkenéséhez és az ügyfelek szempontjából is gyorsabb és remélhetőleg egyszerűbb ügyintézés lehetőségét hordozza magában, az adatbiztonság megőrzése mellett. Az információk online elérhetősége önmagában is segíthet a joghoz, illetve az igazságszolgáltatáshoz való jobb hozzáférésben. Határon átnyúló ügyekben a jogérvényesítéssel összefüggő utazások szükségtelenné válása ugyancsak kiemelten fontos. Az eljárások költségeinek csökkentése a kis- és középvállalkozások szempontjából is pozitív, versenyképesség növelő hatású lehet.

A digitális eszközök igazságügyben való alkalmazását egyik fő hatékonyságnövelő tényezőként tartják számon.¹⁰¹ Tekintve, hogy az egyik legakutabb általános probléma az eljárások elhúzódása,¹⁰² amely a tisztességes eljárás egyik részlete, a folyamatok digitalizáció útján való felgyorsítása valóban bizakodásra ad alapot. Ugyanakkor érdekes szembesülni azzal is, hogy a legkevésbé hosszadalmas eljárások nem feltétlenül a technológiailag legfejlettebb államokban fordulnak elő.¹⁰³

Tágabb viszonylatban nézve a digitalizáció hozzájárulhat az igazságügyi szolgáltatások minőségének emeléséhez, eredményesebbé és átláthatóbbá teheti a tagállamok hatóságai közötti együttműködést, ami a kölcsönös bizalom erősítésére is jótékony hatással lehet. Mindez értelemszerűen előfeltételezi a tagállamok nemzeti jogi, technikai környezetének megfelelő adaptációját és a tagállamok, illetve hatóságaik részéről proaktív hozzáállást tesz szükségessé. A tagállamok különböző szintű technológiai felkészültsége értelemszerűen egyenetlenségekhez vezet, ez pedig felveti az Unió belüli egységes jogérvényesítés kérdését. A finanszírozás kétségtelenül nehéz terhei részben a tagállamokra hárulnak, ami az eltérő gazdasági-technológiai fejlettségi szint okán szintén egyensúlytalanságokat¹⁰⁴ generálhat; ezt az uniós források részben ellensúlyozhatják.

Az uniós szabályok egyfajta uniós 'digitális eljárásrend' kereteit alkotják meg az olyan szituációkra, amikor több tag-

államot érintő ügyekben felmerül az együttműködés szükségessége. A fent leírtak szerint a nemzeti eljárások menetét egyébiránt nem érinti; ez továbbra is a tagállamok hatókörében marad. Noha az új normák csak határon átnyúló ügyekre limitálódnak, a tagállamoknak módjában áll a rendelet szabályait a nemzeti eljárásokra is alkalmazni, miáltal közvetett jogharmonizációs hatás is érvényesül. Ugyanakkor a nemzeti eljárások megfelelő hozzáigazítása elengedhetetlen a gördülékeny implementáláshoz. A digitalizációs jogszabálycsomag tendenciózusan teret hagy a differenciálásra, a nemzeti jog függvényében, például a videokonferencia tekintetében. Ez a töredezettség fennmaradását implikálja, ugyanakkor fenntartja a rugalmasságot. A szóban forgó jogszabályok kapcsán a digitalizációra való áttérés progresszivitása a tagállamoknak időben is kellő teret enged a felkészülésre, miután a jogszabálycsomagot a tárgyi hatály által lefedett egyes uniós jogszabályok tekintetében kidolgozandó végrehajtási jogi aktusok sora fogja követni. Ennek megvalósulása előzetes becslések szerint megközelítőleg akár tíz évet is igényelhet, így 2034 körülre várható, ami azt jelenti, hogy a jogszabálycsomag minden egyes elemére vonatkozó effektív érvényesülése ekkorra datálható. Ez előreláthatólag elhozza majd a régóta várt áttörést és modellként szolgálhat az e-igazságüggyel kapcsolatos jövőbeli uniós jogalkotás tekintetében is.

A 2024–2028-as időszakra szóló európai e-igazságügyi stratégia leszögezi, hogy a tagállamok oldalán a nemzeti portálok, illetve az igazságügyi információk hozzáférhetőségének javítása, az e-igazságügyi szolgáltatások további fejlesztése kívánatos, továbbá külön hangsúlyt kap a videokonferencia-rendszerek közötti interoperabilitás (pl. közös sztenderdek).¹⁰⁵ A határon átnyúló ICT-megoldások alkalmazása, sikere a nemzeti szinten megvalósított vívmányokon alapul.¹⁰⁶ Az Igazságügyi Eredménytábla keretében a Bizottság rendszeresen monitorozza a tagállamokban e téren bekövetkezett fejleményeket és a fennmaradó nehézségeket, amimotiváló tényezőként hat. A technikai eszközök és készségek meglétén túl a nemzeti ICT-rendszerek közötti átjárhatóság, interoperabilitás¹⁰⁷ egyaránt követelmény.

A digitális átalakulásban rejlő vitathatatlan potenciál azonban nem vezethet a humán elem erőzójához. A standardizált gyors megoldások és az eljárási garanciák, illetve az alapvető jogok tiszteletben tartása közötti feszültség¹⁰⁸ feloldása, kiegyensúlyozott megközelítése korántsem könnyű feladat. Amint azt a jogszabálycsomag címe is jelzi, a cél az igazságszolgáltatáshoz való hozzáférés digitalizáció útján való elősegítése. Az Eurostat adatai szerint az uniós polgárok cca. 46%-a nem rendelkezik alapvető digitális készségekkel és forrásokkal.¹⁰⁹

99 INCHAUSTI i. m. 8.

100 Marion HO-DAC: Digitalisation of Justice Systems in the European Union: Towards a European Judicial Area 2.0, *EAPIL blog*, 2024, elérhető: <https://eapil.org/2024/02/06/digitalisation-of-justice-systems-in-the-european-union-towards-a-european-judicial-area-2-0/> (letöltés: 2025. 08. 21.).

101 Daniela PIANA: La justice numérique: un panorama européen, *Les cahiers de la justice*, 2019/2, ENM-Dalloz, Bordeaux, 2019, 259–260.

102 José Manuel Castillo LÓPEZ: An Economic Perspective of the Justice Digitalisation Process: The Questions of Efficiency and Equity, *Athens Journal of Law*, Athens, 2023, 9., 1., elérhető: <https://doi.org/10.30958/ajl.9-4-1> (letöltés: 2025. 09. 01.); European Court of Human Rights, *Annual Report 2024*, Council of Europe, Strasbourg, 38.

103 PIANA i. m. 263.

104 Tičić i. m. 361.

105 A 2024–2028-as időszakra szóló európai e-igazságügyi stratégia, 83. pont.

106 ONTANU i. m. 95.

107 Marco BUCCARELLA: Digitalizzazione della cooperazione giudiziaria internazionale in materia penale e tutela dei dati personali nel diritto dell'UE: alla ricerca di una compatibilità (im)possibile, *Freedom, Security & Justice, European Legal Studies*, Napoli, 2023, n. 2, 216.

108 Xandra KRAMER, Jos HOEVENAARS and Eris THEMELI: *Frontiers in Civil Justice: Privatisation, Monetisation and Digitisation*, Edward Elgar Publishing, Cheltenham, 2022, 15.

109 Lásd: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/isoc_sk_dskl_iSDV_317/default/table?lang=en (letöltés: 2025. 09. 05.).

A megfelelő ismeretek vagy eszközök hiánya a jogérvényesítés és joggyakorlás akadályát képezi. A tagállamok közötti különbségek áthidalása további erőfeszítéseket igényel. A digitális szolgáltatásoknak valódi hozzáadott értéket kell nyújtásnak, és kellően funkcionálisnak, valamint könnyen hozzáférhetőnek kell lenniük; elengedhetetlenek az ügyfelek és a szakemberek igényeinek megfelelő, többrejtű és felhasználóbarát megoldások.¹¹⁰

A technikai vívmányok beépítése nyitottságot és új munkamódszereket igényel a jogalkalmazók és az állampolgárok oldalán egyaránt. Fontos, hogy a digitális eszközök valóban egyszerűsítsék a jogkereső közönség és a szakemberek életét. A bíróságok, illetve igazságügyi alkalmazottak jellemzően kedvezően fogadják a munkájuk során jól hasznosítható, felhasználóbarát applikációkat, ezzel szemben a lassú, nehezen kezelhető alkalmazások tekintetében, ami adott esetben inadekvát képzésekkel párosul, a receptivitást negatívan befolyásolja.¹¹¹ A jog és informatika külön-külön is összetett világa közötti 'párbeszéd', a hídépítés csak akkor lehet eredményes, ha a jogászokat már a legkezdetibb fázisban bevonják a különböző applikációk tervezési, tesztelési, monitorozási és korrekciós folyamatába.

A papíralapú ügyintézés, mint alternatíva, valamint a személyes részvétel lehetőségének megőrzése nem nélkülözhető. Törekedni kell arra, hogy az igazságügy digitalizációja ténylegesen az emberek igényeihez igazodjon, összhangban a *Digitális jogokról és elvekről szóló európai nyilatkozatban*¹¹² foglaltakkal, és külön figyelmet kell szentelni egyes csoportok sajátos szükségleteire, illetve a kiszolgáltatott helyzetben lévő személyek körére is. Kutatások szerint a kiszolgáltatott, illetve hátrányos helyzetben lévő (pl. nevelés, életkor, fogyatékoság, jövedelem okán) vagy olyan személyek tekintetében, akiknek szimplán kényelmetlen¹¹³ az új technológiák alkalmazása, a digitalizáció specifikus akadállyá válhat,¹¹⁴ és ilyen esetekre különösen fontos a humán kontaktus és a papíralapú ügyintézés megőrzése. A fegyverek egyenlősége alapelv akkor érvényesülhet maradéktalanul, ha a leginkább kiszolgáltatottabb helyzetben lévők is élvezhetik a digitalizáció nyújtotta előnyöket, és nem kerülnek hátrányosabb helyzetbe; az ezzel összefüggő új nehézségek megfelelő célirányos kezelést igényelnek. A 2025. évi Igazságügyi Eredménytábla¹¹⁵ külön leszögezi, hogy az állampolgárbarát igazságügy a nemzeti igazságügyi rendszerekre vonatkozó, könnyen hozzáférhető információszolgáltatáson túl megköveteli ennek egyes sajátos igényű csoportok igényeihez való hozzászabását, ideértve a fogyatékos-sággal élőket is.

A perspektívákat, illetve trendeket illetően: a jövőre nézve a 2024–2028-as időszakra szóló európai e-igazságügyi stratégia a digitális csatornák tágabb körű használatára ösztönöz és példaként utal arra, hogy az állampolgároknak nyújtott személyes szolgáltatások, illetve egyes eljárások kötelező jellegű személyes lefolytatásának újragondolása javasolt.¹¹⁶ A blokklánc-technológiák, az MI igazságügyben való alkalmazása új távlatokat nyitnak, noha ez idő szerint még javarészt kísérleti fázisban vannak.¹¹⁷ Az e körben releváns további lehetőségek között a már érintett chatbot-funkciók mellett említendő a fordítás és a valós idejű tolmácsolás MI segítségével a videókonferencia kapcsán, az érintettek alapvető jogainak tiszteletben tartása mellett.¹¹⁸ A fokozatosság az eddigiekben sikeresnek bizonyult, jól körülhatárolható, fókuszált léptékekben való előrehaladás mentén. Mindenesetre a technológia növekvő szerepével és a digitális szolgáltatások további gyors fejlődésével számolni kell.

Az informatikai technológiák igazságügyben való térnyerése – az ezekben rejlő kockázatokra figyelemmel – nem járhat az alapvető jogok, eljárási garanciák, és a tisztességes eljárás-hoz való jog csorbulásával, ezért egyfajta humanizált digitális igazságügy¹¹⁹ megvalósítása lenne kívánatos. Az innovatív technológiák nyújtotta lehetőségek kiaknázása, a digitális jogok érvényesülése, és az alapvető jogok védelmének egyidejű biztosítása kéz a kézben kell járjon. Emellett az érzékeny jogi dokumentumok és ügyfeladatok kapcsán az információbiztonság kritikus szempont.¹²⁰ A jogvédelem magas szintű biztosítása érdekében adekvát eljárási garanciákat kell társítani. A szakirodalom rávilágít arra, hogy az innovatív technológiák igazságügyben való alkalmazása által felvetett kockázatok a hatályos szabályozás útján nem feltétlenül kezelhetők, és egyes szerzők további jogszabályi változtatások szükségességét vetik fel.¹²¹ Megemlítendő, hogy az Európai Unió Bíróságának a döntéseiben is növekvő fókuszot kap az alapvető jogok érvényesülése a digitalizáció kontextusában.¹²² A *Digitális évtized 2030* elnevezésű szakpolitikai program konkrét célkitűzéseket és iránymutatásokat határoz meg 2030-ra, Európa digitális átalakulásának továbbvitele érdekében.¹²³ Ezek teljesülése és a digitalizáció igazságügyi rendszeren belüli és azon kívüli sokrétegű kihatásai további alapos elemzést igényelnek majd.

Külön figyelmet kell szentelni a meglévő eszközök promotálására: például az e-Igazságügyi Portál nagymérték-

110 A 2024–2028-as időszakra szóló európai e-igazságügyi stratégia, 33., 47. és 49. pontok.

111 FABRI i. m. 14.

112 Declaration on Digital Rights and Principles for the Digital Decade, Brussels, 26.1.2022, COM (2022) 28 final, elérhető: <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2022/12/15/declaration-on-digital-rights-and-principles-eu-values-and-citizens-at-the-centre-of-digital-transformation/> (letöltés: 2025. 08. 25.).

113 HODSON i. m. 270.

114 Naomi CREUTZFELDT: The digitalisation of tribunals and vulnerability, *Public Law*, No. 2, Sweet & Maxwell, London, 2024, 3.

115 2025 EU Justice Scoreboard, Publications Office of the European Union, Luxembourg, 2025, 33.

116 A 2024–2028-as időszakra szóló európai e-igazságügyi stratégia, 65–66. pont.

117 FABRI i. m. 2.

118 A 2024–2028-as időszakra szóló európai e-igazságügyi stratégia, 60. pont.

119 Ledy Rivas ZANNOU: La justice numérique: réalité, crainte et projection, *Lex-Electronica.org* n°26-2 2021, *Dossier Spécial*, Montréal, 2021, 188.

120 Katharina EISELE: BRIEFING Initial Appraisal of a European Commission Impact Assessment, European Parliamentary Research Service, Brussels, 2022., 8.

121 European Commission: Study on the use of innovative technologies in the justice field, Final Report, Publication Office of the European Union, Luxembourg, 2020, 47.

122 TÓTH Judit, KARDOSNÉ KAPONYI Erzsébet: Homo digitalis in the EU and in Hungary, *Pécs Journal of International and European Law*, Pécs, 2024, vol. I., 61.

123 Lásd <https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/europe-fit-digital-age/europes-digital-decade-digital-targets-2030-hu> (letöltés: 2025. 10. 09.).

ben megkönnyítheti az alapvető releváns információkhoz való hozzájutást és szerepe az új szabályozással tovább növekszik, de még mindig nem kellően széleskörűen ismert, főként az állampolgárok körében.¹²⁴ A digitális készségek fejlesztése, a képzések szerepe, az információk, tapasztalatok, valamint a bevált gyakorlatok megosztása, a kapcsolódó tevékenységek koordinálása szintén kardinális. Ezzel összefüggésben a különböző nemzetközi fórumok, így – többek között – az Európa Tanács égisze alatt működő Európai Bizottság az Igazságszolgáltatás Hatékonyságáért munkájára is támaszkodni lehet,

amely a digitális eszközök igazságügyi alkalmazása tárgyában számos dokumentumot készített.¹²⁵

A digitális átállás akkor mondható valóban sikeresnek, ha a technológia nem csupán eszköze, hanem szövetségese lesz az igazságszolgáltatásnak, ha a képernyők, kódok és adatfolyamok között nem vész ködbe (felhőbe), hanem látható marad az emberi arc, amelyért mindez létrejött.

A munka ennek szellemében kell folytatódjon.

¹²⁴ Tičić i. m. 339.

¹²⁵ Francesco DEPASQUALE: What will justice in the European Union look like in 10 years, and how could the legal professions in the EU innovate together?, *ERA Forum*, Springer, Heidelberg, 2025, 43–46.